

Δ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ (ενδεικτικά παραδείγματα)

θέμα: ΜΗΧΑΝΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Είναι γεγονός ότι η μηχανή απελευθέρωσε τον άνθρωπο από πολλούς πιεστικούς καταναγκασμούς και δεσμεύσεις· όμως ολοένα και περισσότερο παρατηρούμε ότι ο άνθρωπος υποδουλώνεται στη μηχανή και από δημιουργός γίνεται υπηρέτης της.

- Να σχολιάσετε την παραπάνω άποψη λαμβάνοντας υπόψη σας τις συνθήκες ζωής:
 - α) που επικρατούσαν στις δυτικοευρωπαϊκές, κυρίως, κοινωνίες τη στιγμή εμφάνισης της πρώτης μηχανής στην παραγωγή
 - β) που επικρατούν στη σύγχρονη κοινωνία.

**θέμα: ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ**

Σαν διάγραμμα της εργασίας θα μπορούσατε να αξιοποιήσετε το ακόλουθο:

A. Είδη μέσων μεταφοράς: η εξέλιξη της τεχνολογίας

- 1) από την άμαξα στο σιδηρόδρομο
- 2) από το ιστιοφόρο στο ατμόπλοιο
- 3) από τις πτητικές μηχανές του Λεονάρντο ντα Βίντσι στο αεροπλάνο

B. Οικονομικές επιπτώσεις

Γ. Κοινωνικές επιπτώσεις

- Η εργασία σας να συνοδεύεται από φωτογραφικό υλικό.

Σημείωση: Το θέμα ενδείκνυται για ομαδική εργασία (4-5 μαθητές). Κάθε μαθητής μπορεί να αναλάβει την εξέλιξη στις χερσαίες, θαλάσσιες ή εναέριες συγκοινωνίες.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Το ένθετο “Επτά Ημέρες” της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ (15-3-98) με θέμα “Από το Δαίδαλο στους αδελφούς Ράιτ”.
- S. Berstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 2, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, σ. 84 και 167.
- E. J. Hobsbaum, *Η εποχή του Κεφαλαίου, 1848-1875*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1996, σσ. 86-98.

**θέμα: ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ**

Ειδικότερα θα πρέπει να εξεταστούν τα ακόλουθα σημεία:

- συνθήκες ζωής
- συνθήκες εργασίας
- παιδική εργασία
- κοινωνικές, ψυχολογικές και συναισθηματικές επιπτώσεις (αλκοολισμός, πορνεία)
- δημογραφικές εξελίξεις

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ◆ Β. Κρεμμυδάς, *Νεότερη Ιστορία, Ελληνική και Ευρωπαϊκή*, εκδ. Γνώση, Αθήνα, 1981, σσ. 159-160, 164-165, 173 και η εικόνα στη σ. 165.
- ◆ S. Berstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 2, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, σ. 90-92, 192-195.
- ◆ E. J. Hobsbaum, *Η εποχή του Κεφαλαίου, 1848-1875*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1996, σσ. 100-104, 314, 317-320, 333-335.

θέμα: Η ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ

Να εξετάσετε τα ακόλουθα σημεία:

- Εξέλιξη των κυρίαρχων τάξεων κατά τον 19ο αιώνα· σχέσεις των διαφόρων κοινωνικών τάξεων της εποχής
- Συνθήκες ζωής των αστών της εποχής μέσα από πίνακες, φωτογραφίες και γκραβούρες της εποχής
- Καλλιτεχνικά ρεύματα και αστική τάξη

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ♦ S. Berstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 2, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, σ. 88-90, 95-99, 100-103, 202-206.
- ♦ E. J. Hobsbaum, *Η εποχή του Κεφαλαίου, 1848-1875*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1996, σσ. 346-372, 413-451.
- ♦ *Οι μεγάλοι ζωγράφοι του κόσμου*, εκδ. Μέλισσα.

θέμα: ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ

Να εξετάσετε τα ακόλουθα σημεία:

- Ιδεολογικοί πρόδρομοι (προσοσιαλιστές)
- Ιδεολογικά ρεύματα και θεωρίες
- Συνδικαλιστικό κίνημα
- Πολιτικές επιπτώσεις (κινήματα)
- Δημιουργία των πρώτων θεσμών κοινωνικού χαρακτήρα

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ♦ S. Berstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 2, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, σ. 92-95.
- ♦ Dick Geary, *Το Ευρωπαϊκό Εργατικό Κίνημα (1848-1939)*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1988, σσ. 33-35, 37-42, 42-49, 49-54, 56-57.

- ◆ E. J. Hobsbaum, *Η εποχή του Κεφαλαίου, 1848-1875*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1996, σσ. 336-345.

**θέμα: ΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ**

Να εξετάσετε τα ακόλουθα σημεία:

- Κοινωνικά - Πολιτικά ρεύματα της εποχής
- Οργανωτικές προσπάθειες
- Απεργιακές κινητοποιήσεις
- Θεσμικές κατακτήσεις

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ◆ S. Berstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 2, Η ευρωπαϊκή συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997, σ. 195-202.
- ◆ Dick Geary, *Το Ευρωπαϊκό Εργατικό Κίνημα (1848-1939)*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1988, σσ. 56-73.
- ◆ E. J. Hobsbaum, *Η εποχή του Κεφαλαίου, 1848-1875*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1996, σσ. 237-247.

**θέμα: ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ “ΟΛΙΒΕΡ ΤΟΥΙΣΤ”**

- Να διαβάσετε το μυθιστόρημα του Καρόλου Ντίκενς *Όλιβερ Τουίστ* και να το παρουσιάσετε στην τάξη σας επιμένοντας στις περιγραφές των συνθηκών ζωής των εργατών.

**θέμα: Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΣΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ**

1 - 2. Εικόνες από το σχολικό βιβλίο σ. 182

3. Εργάτες σιδηρουργείου
(J. Y. Andrieux, Οι εργάτες του σιδήρου, Παρίσι 1991, σ. 72)

4 - 5. Εικόνες από το σχολικό βιβλίο σ. 167

6. Κλωντ Μονέ (1840-1926): Γυναίκες στον κήπο
(Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Πινακοθήκη, Αθήνα, 1973, αρ. 253)

7. Πιερ-Ωγκύστ Ρενουάρ (1841-1919): Κορίτσια στο πιάνο
(Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Πινακοθήκη, Αθήνα, 1973, αρ. 254)

Μελετήστε προσεκτικά τις εικόνες που σας δίνονται.

- Διατυπώστε την άποψή σας σχετικά με:
 - α) τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των εργατών (ενηλίκων και ανηλίκων) κατά τη διάρκεια του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα
 - β) τις συνθήκες ζωής των αστών κατά την ίδια περίοδο.
Συγκρίνετε, τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνάς σας και διατυπώστε τις απόψεις σας.

- Συγκεντρώστε ανάλογο υλικό από βιβλία και καρτ-ποστάλ. Το υλικό μπορεί να αφορά την ευρωπαϊκή καθώς και την ελληνική πραγματικότητα. Με τις εικόνες που έχετε συγκεντρώσει να οργανώσετε μια έκθεση φωτογραφίας.

- Να συγκεντρώσετε προφορικό υλικό (συνεντεύξεις) από ανθρώπους που στις αρχές του 20ου αιώνα έζησαν σε ανάλογες κοινωνικές συνθήκες (εργασία, καθημερινός βίος) και να το παρουσιάσετε στην τάξη σας.

**θέμα: ΤΑ ΝΕΑ ΥΛΙΚΑ (ΣΙΔΕΡΟ, ΑΤΣΑΛΙ, ΜΑΝΤΕΜΙ)
ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ 19ου
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ ΣΕ ΜΝΗΜΕΙΑ
ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

“Ο 19ος αιώνας έχει επίσης ονομαστεί ο ‘αιώνας του σιδήρου’. Το σίδηρο και το ατσάλι, που έχει επιβληθεί στη βιομηχανία κάνει την εμφάνισή του, δειλά στην αρχή, και στην αρχιτεκτονική. Γνωστοί δυτικοευρωπαίοι αρχιτέκτονες των μέσων του 19ου αιώνα βρίσκονται μπροστά στο δίλημμα ‘πέτρα ή σίδηρο;’ για τα κτήρια που τους έχουν αναθέσει να σχεδιάσουν. Αρκετοί πρωτοπόροι προτιμούν το σίδηρο, το ατσάλι και το μαντέμι ως βασικά υλικά των κατασκευών τους. Σε όλες, σχεδόν, τις πρωτεύουσες της Δ. Ευρώπης υπάρχουν τέτοιες κατασκευές, αψευδείς μαρτυρίες μιας εποχής κατά την οποία και η αρχιτεκτονική επηρεάστηκε, ανανεώθηκε και χρησιμοποίησε το νέο υλικό, το σίδηρο”.

από το βιβλίο: J. Y. Andrieux, *Οι εργάτες του σιδήρου*, Παρίσι 1991,
σ. 115 κ.ε., μπφρ. Ν. Πούλου

Έχοντας υπόψη σας το παραπάνω απόσπασμα καθώς και όσες πληροφορίες μπορείτε εσείς να συγκεντρώσετε, να κάνετε μια εργασία με θέμα:

“Τα νέα υλικά (σίδηρο, ατσάλι, μαντέμι) στην αρχιτεκτονική του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου αιώνα σε μνημεία των πόλεων της δυτικής ευρώπης”

Μπορείτε να ακολουθήσετε τις παρακάτω οδηγίες:

- Να ψάξετε σε εγκυκλοπαίδειες, τουριστικούς οδηγούς, καρτ-ποστάλ και να βρείτε εικόνες των μνημείων της Δ. Ευρώπης του 19ου / αρχές του 20ου αιώνα στα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως τα νέα υλικά (σίδηρο, ατσάλι, μαντέμι) και να τα παρουσιάσετε στην τάξη σας (φωτογραφίες ή διαφάνειες).
- Τα μνημεία αυτά μπορεί να είναι:
 - γέφυρες
 - σταθμοί τρένων και σταθμοί υπογείου σιδηροδρόμου
 - εκθεσιακά μέγαρα
 - υδραγωγεία
 - βιβλιοθήκες
 - μεγάλα καταστήματα
- Μπορείτε με το υλικό που έχετε συγκεντρώσει να οργανώσετε στο σχολείο σας μια έκθεση φωτογραφίας, η οποία να συνοδεύεται και από έναν **οδηγό** με επεξηγηματικά κείμενα για κάθε φωτογραφία.

θέμα: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΤΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΟΥ

“Δύο αιώνες έχουν ήδη περάσει από την έναρξη της Βιομηχανικής Επανάστασης και πάνω από ένας αιώνας από την απαρχή της εκβιομηχάνισης της Ελλάδας. Από την εφεύρεση του Τζέιμς Βατ μέχρι τις μέρες μας, η βιομηχανία ανακαλύφθηκε τρεις φορές: Μια πρώτη φορά από την επιχειρηματική αστική τάξη ως εργαλείο οικονομικής και κοινωνικής κυριαρχίας· μια δεύτερη από την τέχνη ως εργαλείο αισθητικής ανανέωσης και κοινωνικής κριτικής, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, με κορυφαίο παράδειγμα τον Fernand Léger και μια τρίτη, πρόσφατα, από την επιστήμη ως εργαλείο διατήρησης της μνήμης. ‘Η βιομηχανική κληρονομιά’, ‘τα βιομηχανικά μνημεία’ ακούμε την τελευταία εικοσαετία στην Ευρώπη· η βιομηχανία μιας κάποιας ηλικίας τείνει να γίνει - και σε ορισμένες χώρες έχει γίνει - μια σεβαστή συνιστώσα της πολιτικής παράδοσης. Τα μνημεία έχουν ωστόσο αξία όταν χρησιμοποιούνται για τη γνώση και την κατανόηση του παρελθόντος”.

Απόσπασμα από το άρθρο “Η βιομηχανική αρχαιολογία στον ελληνικό χώρο”, των Π. Καλόγρη, Φ. Μαργαρίτη, Β. Τσοκόπουλου, περ. Αρχαιολογία, τ. 18, 1986, σ. 8

“Η βιομηχανική αρχαιολογία μπορεί να οριστεί σαν την καταγραφή, διατήρηση σε ορισμένες περιπτώσεις, έρευνα των τόπων και των δομών της πρώτης βιομηχανικής δραστηριότητας και ειδικά των μνημείων της βιομηχανικής επανάστασης (M. Rix Industrial Archaeology, 1967). Η βιομηχανική αρχαιολογία είναι μια νέα κατεύθυνση έρευνας, γεννιέται σαν ανάγκη επανεξέτασης του άμεσου παρελθόντος, του τρόπου παραγωγής και κατά συνέπεια των αλλαγών στο περιβάλλον, στους ρυθμούς και στις σχέσεις των ανθρώπων και της πόλης. Είναι μια προσπάθεια μελέτης σε βάθος του ‘βιομηχανικού πολιτισμού’ ”.

Απόσπασμα από το άρθρο του Γ. Μαχαίρα
“Βιομηχανική Αρχαιολογία: η άλλη αρχαιολογία”,
περ. Αρχαιολογία, τ. 18, 1986, σσ. 15-16

Τα αντικείμενα της βιομηχανικής αρχαιολογίας αποτελούνται από:

- α) βιομηχανικά κτήρια,
- β) εργατικές κατοικίες,
- γ) μέσα επικοινωνίας και μεταφοράς,
- δ) μηχανές - εργαλεία

Έχοντας υπόψη σας τα παραπάνω, καθώς και όσα στοιχεία ενδεχομένως συγκεντρώσετε από τη βιβλιογραφία που σας προτείνουμε, να κάνετε μια εργασία σχετική με “τα μνημεία της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας στην περιοχή σας”.

Μπορείτε να σταθείτε ιδιαίτερα στα ακόλουθα σημεία:

- Να ψάξετε στην πόλη σας, τους γειτονικούς δήμους ή τις κοινότητες και να προσπαθήσετε να εντοπίσετε μνημεία του 19ου ή των αρχών του 20ου αιώνα, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενα της βιομηχανικής αρχαιολογίας.
- Να εξετάσετε εάν είναι καταγεγραμμένα ή/και φωτογραφημένα.
- Εάν ναι, τότε να οργανώσετε μια εκδήλωση στην οποία να παρουσιάσετε το υλικό που θα έχετε συγκεντρώσει (κείμενα, φωτογραφίες ή/και διαφάνειες, κατόψεις κτηρίων, σχέδια μηχανών κ.ά.).
- Εάν όχι, προτείνουμε να σχηματίσετε, με τη βοήθεια του καθηγητή, έναν πρώτο κατάλογο των μνημείων και, αφού τα φωτογραφίσετε, να οργανώσετε μια έκθεση φωτογραφίας ή να τα παρουσιάσετε σε μια εκδήλωση στην τάξη σας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Όλα τα άρθρα που έχουν δημοσιευθεί στο αφιέρωμα “Βιομηχανική Αρχαιολογία” του περιοδικού *Αρχαιολογία*, τ. 18, 1986.